

Принципи Ефективного Управління Ліквідністю у Банківських Установах.

Базельський Комітет з Банківського Нагляду.

Базель
Лютий 2000

I. Вступ

1. Ліквідність, або спроможність фінансувати збільшення активів та виконувати зобов'язання, коли настає час їх виконання, дуже важлива для життєздатності будь-якої банківської організації. Тому, управління ліквідністю є серед найбільш важливих видів діяльності, що проводяться банками. Ефективне управління ліквідністю може скоротити ймовірність серйозних проблем. Більш того, важливість ліквідності переходить за межі індивідуального банку, оскільки зниження ліквідності у якійсь одній банківській установі може викликати збій у всій банківській системі. По цій причині, аналіз ліквідності потребує, щоб керівництво банку не тільки вимірювало ліквідну позицію банку на постійній основі, але також проводило аналіз того, які скоріш за все будуть потреби фінансування при різних сценаріях, включаючи несприятливі умови.

2. У цьому документі, що присвячується нагляду за ліквідністю, Базельський Комітет сфокусувався на розробці більш широкого розуміння того, як банки управляють своєю ліквідністю на глобальній, консолідованій основі. Недавні технологічні та фінансові інновації надали банкам нові шляхи фінансування своєї діяльності та управління своєю ліквідністю. Крім того, все менша можливість покладатися на депозити, більше покладання на оптові кошти, та недавня нестабільність на фінансових ринках по всьому світу змінила то, як банки розглядають ліквідність. Також всі ці зміни мали своїм результатом нові виклики для банків.

3. Оскільки з часу публікації Базельським Комітетом у вересні 1992 році документу «Концептуальна основа вимірювання та управління ліквідністю», стандартні принципи управління ліквідністю банку змінилися, Базельський Комітет видає цей більш новий документ, що відповідає поточним умовам. Цей документ встановлює декілька принципів, що висвітлюють основні ключові елементи ефективного управління ліквідністю.

4. формальність та складність процесу, що застосовується для управління ліквідністю залежить від розміру та складності банку, а також від природи та складності його діяльності. Хоча документ фокусується на великих банках, ці принципи мають широке застосування до всіх банків. Зокрема, гарні управлінські інформаційні системи, аналіз чистих потреб фінансування при альтернативних сценаріях, диверсифікація фінансових ресурсів, та антикризове планування є дуже важливими елементами сильного управління ліквідністю у банку будь якого розміру та обсягу операцій. Інформаційні системи та аналіз необхідні для виконання цього підходу, однак, у порівнянні з великими складними банками, вони звичайно займають менше ресурсів та набагато менш складні у невеликому банку, або банку активному на меншій кількості ринків.

5. Як і у інших документах нещодавно випущеними Базельським Комітетом, цей документ організований навкруги декількох ключових принципів управління ліквідністю. Ці принципи наступні:

Принципи Оцінки Управління Ліквідністю у Банківських Організаціях.

Розробка Структури Управління Ліквідністю.

Принцип 1: Кожен банк повинен мати погоджену стратегію повсякденного управління ліквідністю. Ця стратегія повинна застосовуватись по всій організації.

Принцип 2: Банківська Рада Директорів повинна схвалити цю стратегію та важливі положення, що відносяться до управління ліквідністю. Правління також повинно забезпечити, щоб вище керівництво робило необхідні кроки для моніторингу та контролю ризику ліквідності. Правління повинно бути регулярно інформовано про ситуацію із ліквідністю у банку, та негайно, якщо є будь-які матеріальні зміни у поточній, або очікуваній ліквідності банку.

Принцип 3: Кожен банк повинен мати управлінську структуру для ефективного здійснення стратегії ліквідності. Ця структура повинна включати постійне залучення членів вищого керівництва. Вище керівництво повинно забезпечити те, що ліквідність ефективно управляється, та що встановлені відповідні положення та процедури для контролю та обмеження ризику ліквідності. Банки повинні встановити та регулярно переглядати ліміти на розмір своїх позицій ліквідності за відповідні періоди.

Принцип 4: Банк повинен мати адекватні інформаційні системи для вимірювання, контролю та звітування ризику ліквідності. Звіти повинні своєчасно надаватись раді директорів банку, вищому керівництву та іншим відповідним працівникам.

Вимірювання та Моніторинг Чистих Потреб у Фінансуванні.

Принцип 5: Кожен банк повинен встановити процес постійного вимірювання та моніторингу чистих потреб у фінансуванні.

Принцип 6: Банк повинен аналізувати ліквідність застосовуючи різноманітні сценарії “а що коли”.

Принцип 7: Банк має часто переглядати свої припущення, що застосовувались при управлінні ліквідністю для того, щоб з’ясувати, чи залишаються вони ще вірними.

Управління Доступом до Ринку

Принцип 8: Кожен банк має періодично переглядати свої зусилля щодо встановлення та підтримки відношень з володарями зобов’язань, щодо підтримки диверсифікації зобов’язань та зусиль щодо забезпечення своєї спроможності продавати активи.

Антикризове Планування

Принцип 9: Банк повинен мати антикризові плани, що розглядатимуть стратегію владнання криз ліквідності та містять процедури вирішення проблеми недостатності грошових потоків у непередбачених ситуаціях.

Управління Ліквідністю Іноземної Валюти

Принцип 10: Кожен банк повинен мати систему вимірювання, моніторингу та контролю своїх валютних позицій у основних валютах з якими він активно працює. На додаток до вимірювання своїх загальних потреб ліквідності іноземної валюти та

прийнятної відкритої валютної позиції, банк також повинен провести окремий аналіз своєї стратегії для кожної валюти окремо.

Принцип 11: Базуючись на результатах аналізу проведеного відповідно до Принципу 10, банк повинен, якщо це прийнятне, встановити та регулярно переглядати граничні значення розміру невідповідності своїх грошових потоків (відкритої валютної позиції) за певний період для всіх іноземних валют разом, та для кожної значної окремої валюти з якими він працює.

Внутрішній Контроль Управління Ризиком Ліквідності

Принцип 12: Кожен банк повинен мати адекватну систему внутрішнього контролю над процесом управління ризиком ліквідності. Фундаментальний компонент внутрішньої системи контролю включає регулярні незалежні перевірки та оцінки ефективності системи та, якщо необхідно, забезпечення відповідних виправлень або поліпшень до процесу здійснення внутрішнього контролю. Результати таких перевірок мають надаватися наглядовим органам.

Роль Публічного Розкриття Інформації для Покращення Ліквідності

Принцип 13: Кожен банк, для того щоб керувати тим, як сприймається громадськістю організація та її ефективність, повинен мати механізм для забезпечення відповідного рівня розкриття інформації про банк.

Роль Працівників Банківського Нагляду

Принцип 14: Працівники банківського нагляду повинні проводити незалежну оцінку банківських стратегій, політики, процедур та принципів, що відносяться до управління ліквідністю. Вони повинні вимагати, щоб банк мав ефективну систему для вимірювання, моніторингу та контролю ризику ліквідності. Працівники банківського нагляду повинні отримувати від кожного банку достатню та своєчасну інформацію для оцінки рівня ризику ліквідності та мають забезпечити, щоб банк мав відповідні плани виходу з кризи при зниженні ліквідності.

II. Постійне Управління Ліквідністю

A. Розробка Структури Управління Ризиком Ліквідності

6. Так само як і при управлінні іншими типами ризику, ефективне управління ризиком ліквідності включає встановлення банківської стратегії, забезпечення ефективного нагляду з боку правління та вищого керівництва, встановлення ефективного процесу вимірювання, моніторингу та контролю ризику ліквідності. Формальність та складність процесу управління ліквідністю має відповідати загальному рівню ризику, що несе банк.

Принцип 1: Кожен банк повинен мати погоджену стратегію повсякденного управління ліквідністю. Ця стратегія повинна бути розповсюджена по всій організації.

7. Ключовою діяльністю банків є створення ліквідності. Багато видів банківської діяльності залежить безпосередньо або опосередковано від спроможності банку надати ліквідність клієнтам. Банки, таким чином, особливо вразливі до проблем ліквідності, як таких, що залежать від специфіки установи так і таких, що мали вплив на ринки у цілому. Майже кожна фінансова транзакція або зобов'язання має причетність до банківської ліквідності. Через все це, банки повинні бути уважні до своєї стратегії ліквідності, політики та підходу, що застосовуються при управлінні. Стратегія ліквідності має встановлювати загальний підхід, що банк буде мати до ліквідності, включаючи різноманітні кількісні та якісні цілі. Ця стратегія має розглядати цілі банку щодо захисту його фінансової сили та спроможності витримувати стресові події на ринку.

8. Стратегія ліквідності банку повинна визначити конкретні політики по окремим аспектам управління ліквідністю, таким як склад активів та зобов'язань, підхід щодо управління ліквідністю у різних валютах та по окремих країнах, ступень відносного покладання на застосування певних фінансових інструментів, ліквідність та реалізуємість активів. Також має бути погоджена стратегія щодо того, що треба робити у разі потенціальних, як тимчасових так і довготермінових, проблем із ліквідністю.

9. Стратегія управління ризиком ліквідності має бути розповсюджена по всій організації, особливо, беручи до уваги той факт, що у багатьох банках, управління ліквідністю не є обов'язком тільки казначейського відділу (Трежері). На додаток, нові продукти, або бізнес стратегії, такі як розвиток секьюритизації комерційного кредиту, можуть мати важливий та часом комплексний вплив на ризик ліквідності. Розлади у операційних системах можуть також мати значний вплив на ризик ліквідності. Всі бізнес підрозділи банку, що проводять види діяльності, що мають вплив на ліквідність мають бути знайомі із стратегію ліквідності та працювати відповідно до схвалених положень, процедур та лімітів.

10. Вище керівництво та відповідний персонал повинен мати досконале знання того, як інші ризики, включаючи кредитний, ринковий та операційний ризик, впливають на загальну стратегію ліквідності. Наприклад, кредитні проблеми із певними контрагентами можуть мати вплив на очікувані притоки грошей та викликати необхідність альтернативних дій з боку банку.

Принцип 2: Правління банку повинно схвалити стратегію та значні положення, що відносяться до управління ліквідністю. Правління також повинно забезпечити, щоб вище керівництво робило необхідні кроки для моніторингу та контролю ризику ліквідності. Правління повинно бути регулярно інформовано про ситуацію із ліквідністю у банку, та негайно, якщо є якісь матеріальні зміни у поточному та перспективному стану ліквідності.

11. Через велику важливість управління ліквідністю для життєздатності будь якого банку, правління повинно схвалити стратегію банку по управлінню ризиком ліквідності. Правління повинно схвалити значні положення, що керують, або впливають на ризик ліквідності банку. Правління також повинно схвалити положення та процедури для ідентифікації повноважень та обов'язків по управлінню ліквідністю.

12. Правління повинно забезпечити, щоб вище керівництво надавало чіткі керівні вказівки щодо рівня прийнятного ризику ліквідності таким чином, щоб вони відповідали стратегії ліквідності банку. Правління також повинно забезпечити, щоб вище керівництво мало

відповідні положення та процедури для ефективного моніторингу та контролю ризику ліквідності.

13. Правління повинно займатися моніторингом ефективності роботи та профілю банку щодо його ризику ліквідності та періодично переглядати інформацію, яка має бути своєчасно та достатньо деталізована таким чином, щоб дозволити йому зрозуміти та оцінити ризик ліквідності, що стоїть перед ключовими портфелями банку та банком в цілому. Очікується, що банки, у яких сконцентровані значні кошти, або які мають значні зміни у складі своїх активів, будуть більш часто перевірятися своїми правліннями.

14. Правління також повинно переглядати антикризові плани банку для владнання збоїв у його спроможності фінансувати деякі, або всі свої види діяльності своєчасно та з невисокими затратами.

Принцип 3: Кожен банк повинен мати структуру управління для ефективного виконання стратегії ліквідності. Ця структура повинна включати постійне залучення членів вищого керівництва. Вище керівництво повинно забезпечити ефективне управління ліквідністю, та встановлення відповідних положень та процедур для контролю та обмеження ризику ліквідності. Банки повинні встановити та регулярно переглядати обмеження на розмір їх позицій за певні періоди.

15. Так само як і у інших елементах управління ризиком, банк повинен мати структуру управління ліквідністю для ефективного виконання стратегії ліквідності банку, положень та процедур. Банк має покласти виключну відповідальність за встановлення політики ліквідності та перегляд вирішень з питань ліквідності на найвищий рівень керівництва. Відповідальність за управління загальною ліквідністю банку має бути покладена на конкретну, визначену групу в банку. Це може бути у формі Комітету з Активів\Забов'язань, що складається з вищого керівництва, казначейського відділу (Трежері), або відділу управління ризиком. У всіх випадках, повинні мати місце відповідні перевірки та баланси.

16. Має бути встановлений розклад частих рутинних перевірок ліквідності та менш частих, але більш глибоких перевірок. Ці перевірки надають можливість переглядати та відпрацьовувати положення та принципи ліквідності спираючись на досвід банку пов'язаний з ліквідністю та останні події у його бізнесі.

17. Банківське керівництво повинно приймати рішення, що відносяться до структури управління ліквідністю. Воно може повністю централізувати управління ліквідністю, може його децентралізувати шляхом надання бізнес-підрозділам відповідальності за свою власну ліквідність, відповідно до лімітів встановлених вищим керівництвом, або може зробити комбінацію першого та другого. У всіх випадках, структура управління повинна дозволити необхідну гнучкість одночасно забезпечуючи, щоб стратегія ліквідності, що схвалена правлінням могла бути ефективно виконана. Яка б структура не застосовувалась, дуже важливо щоб були близькі зв'язки між особами, що відповідають за ліквідність та особами, що проводять моніторинг ринкових умов, а також іншими особами, які мають доступ до важливої інформації, такими як менеджери кредитного ризику. Це особливо важливо при розробці та аналізі стресс-сценаріїв.

18. Керівництво банків повинно встановлювати ліміти для забезпечення адекватної ліквідності, та ці ліміти повинні перевірятися працівниками банківського нагляду. Як альтернативне рішення, працівники банківського нагляду можуть встановлювати ліміти. Ліміти можуть бути встановлені, наприклад, на наступне:

I. Сумарні невідповідності грошових потоків (тобто, сумарні потреби у чистому фінансуванні, як процент загальних зобов'язань) на конкретні періоди – наступний день, наступні п'ять днів, наступний місяць. Ці невідповідності мають бути розраховані базуючись на консервативному погляді щодо реалізуємості ліквідних активів, зі знижкою для покриття змінності ціни та будь якого зниження ціни у разі примусового продажу, та повинні враховувати вірогідні відтоки у результаті відкликання зобов'язань, і т.д.

II. Ліквідні активи як процент короткотермінових зобов'язань. Знову ж таки, має бути знижка для відображення цінової змінності. До цієї категорії мають включатись тільки високоліквідні активи – тобто такі, для яких вважається, що буде гарний ринок навіть у стресові періоди.

19. Банки повинні аналізувати вірогідний вплив різноманітних стресових сценаріїв на свою ліквідну позицію та відповідно встановлювати свої ліміти. Ліміти повинні відповідати розміру, складності та фінансовому стану банку. Керівництво повинно визначати конкретні процедури, що необхідні для винятків до положень та лімітів.

20. Вище керівництво повинно забезпечити наявність відповідного внутрішнього контролю для захисту цілісності встановленого процесу управління ризиком ліквідності.

Принцип 4: Банк повинен мати адекватні інформаційні системи для вимірювання, контролю та звітування ризику ліквідності. Звіти повинні своєчасно надаватися правлінню банку, вищому керівництву та іншим відповідним працівникам.

21. Важливим елементом роботи з управління ризиком ліквідності є управлінська інформаційна система, що розроблена для надання правлінню, вищому керівництву та іншим відповідним працівникам своєчасної інформації про ліквідну позицію банку. Сильна управлінська інформаційна система необхідна для прийняття ефективних рішень стосовно ліквідності. Така система повинна бути достатньо гнучкою для того, щоб мати справи з різними непередбаченими ситуаціями, що можуть виникнути.

Управлінські інформаційні системи повинні бути спроможні підраховувати позиції ліквідності у всіх основних валютах у яких працює банк, як на індивідуальній так і на загальній основі. Всі банки, для того щоб надати собі можливість ефективно управляти та займатися моніторингом своїх чистих потреб у фінансуванні, повинні мати спроможність рахувати свої позиції ліквідності, на повсякденній основі для більш коротких періодів часу (наприклад, до п'яти днів) та для серій конкретних періодів часу після цього, включаючи більш далекі періоди.

22. Для перевірки відповідності встановлених банком положень, процедур та лімітів має застосовуватися управлінська інформаційна система. Звітування про ризиковані заходи повинно робитися своєчасно та має порівнювати поточні ліквідності з будь якими встановленими лімітами. Інформаційна система також повинна надавати можливість керівництву оцінювати рівень тенденцій загального ризику ліквідності банку.

Припущення мають робитися чітко, таким чином, щоб керівництво мало змогу оцінити вірність та відповідність ключових припущень та зрозуміти саме чому застосовується ті чи інші стрес-сценарії.

В. Вимірювання та моніторинг чистих потреб у фінансуванні

Принцип 5: Кожен банк повинен встановити процес постійного вимірювання та моніторингу чистих потреб у фінансуванні.

23. Ефективний процес вимірювання та моніторингу дуже важливий для адекватного управління ризиком ліквідності. На найбільш елементарному рівні, вимірювання ліквідності включає порівняння всіх припливів коштів та їх відпливів для виявлення потенційної небезпеки того, як якась чиста нестача буде розвиватися й поширюватися далі. Це включає потреби у фінансуванні для позабалансових зобов'язань. Для вимірювання ризику ліквідності, застосовується різноманітні підходи – від простих розрахунків та статистичних моделювань, що базуються на поточних володіннях, до дуже складних методів моделювання. Оскільки всі банки знаходяться під впливом змін у економічному кліматі та ринкових умовах, моніторинг економічних та ринкових тенденцій є ключем до управління ризиком ліквідності.

24. Важливим аспектом управління ліквідністю є зробити припущення про майбутні потреби у фінансуванні. Хоча деякі грошові припливи та відпливи можуть бути легко розраховані та передбачені, банки повинні також робити припущення про майбутні потреби у ліквідності, як у короткотерміновому так і у довготерміновому періоді. Одним важливим фактором, що треба розглянути -- це та важлива роль, що грає репутація банку у його спроможності мати доступ до коштів у будь який час та на вигідних умовах. По цій причині, персонал банку, що відповідає за управління загальною ліквідністю повинен добре знати яка інформація (наприклад, заява про зниження доходів, або зниження рейтингу, що надається рейтинговим агентством) може мати вплив на ринкове та суспільне сприйняття установи.

25. Тоді як багато банків історично покладаються на депозити як основне джерело свого фінансування, у сьогоdnішніх ринкових умовах банки мають широке розмаїття джерел фінансування, що мають розглядатися при управлінні ліквідністю на постійній основі. Грошові припливи виникають від погашення, або продажу активів, доступу до депозитних зобов'язань, встановлених кредитних ліній, що можуть надаватися коли необхідно, та, все у більшій мірі через сек.'юрітізацію. Вони повинні відповідати грошовим відпливам від погашення звичайних зобов'язань та умовних зобов'язань, що можуть виникнути, особливо кредитних ліній. Грошові відпливи також можуть виникнути у результаті неочікуваних подій.

26. Графік погашення зобов'язань є корисним інструментом для порівняння грошових припливів та відпливів як на повсякденній основі так і на протязі конкретного періоду часу. Аналіз чистих потреб у фінансуванні включає в себе конструювання графіку погашення та розрахунок сумарного чистого перебільшення або дефіциту коштів на вибрані дати погашення. Чисти потреби банку у фінансуванні визначаються шляхом аналізу його майбутніх грошових потоків базуючись на припущеннях щодо майбутньої поведінки активів, зобов'язань та позабалансових статей, та послідуного розрахунку

сумарного чистого перебільшення або недостатку коштів на протязі часу для оцінки ліквідності.

27. При розробці графіку погашення зобов'язань, банк має перерасподілити кожен приплив або відплив грошей до даної календарної дати з початкового моменту, звичайно наступного дня. (Банк повинен бути чітким та зрозумілим щодо умов клірингу та розрахунків та графіку, що він застосовує, для прив'язання грошових потоків до конкретних календарних дат.) Як перший крок до розробки графіку погашення зобов'язань, грошові припливи можуть бути ранжовані за датою погашення активів або за консервативною оцінкою того коли можуть бути отримані кошти за кредитною лінією. Таким же самим чином, грошові відпливи можуть бути ранжовані за датою погашення зобов'язань, найбільш ранньою датою коли утримувач зобов'язання може скористатися опцією ранньої сплати, або найбільш ранній час коли може виникнути потреба сплачувати за умовні зобов'язання. Високоліквідні активи можуть бути віднесені до найбільш раннього моменту на графіку погашення зобов'язань коли вони можуть бути ліквідовані. Банки або органи банківського нагляду мають вирішувати, яку ставку дисконту слід застосовувати до таких активів з метою відображення ринкових ризиків. Значні процентні та інші грошові потоки також мають включатися. При цьому можна робити певні припущення на основі минулого досвіду. Різниця між грошовими надходженнями та відтоком грошових коштів за кожний період, надлишок або дефіцит коштів, стає відправною точкою для визначення майбутнього надлишку або дефіциту ліквідності банку на певні моменти часу.

28. Відповідні строки для активного управління ліквідністю, як правило, є досить короткими, включаючи добову ліквідність. Зокрема, питання збереження стабільності має вирішуватися у перші дні існування будь-якої проблеми з ліквідністю. Відповідні строки залежатимуть від характеру бізнесу банку. Банки, діяльність яких ґрунтується на короткотерміновому фінансуванні, головним чином зосереджуються на управлінні своєю ліквідністю на дуже короткий термін (період до п'яти днів). В ідеальному варіанті, ці банки повинні мати змогу розраховувати свою позицію ліквідності на кожний день для цього періоду. Інші банки (наприклад, ті, що менше залежать від ринків короткострокового позикового капіталу) можуть активно управляти своїми чистими потребами у фінансуванні протягом дещо довшого періоду, можливо, на один-три місяці вперед.

29. Крім того, банки мають збирати дані та здійснювати моніторинг своєї позиції ліквідності по більш віддалених періодах. Як правило, банк може виявити суттєві розриви у фінансуванні у віддалених періодах і має спробувати заповнити ці розриви, впливаючи на строки погашення за операціями таким чином, щоб компенсувати розрив. Збір даних по віддалених періодах максимізує здатність банку закрити розрив задовго до його виникнення. Наглядові органи вважають важливим, щоб будь-яка залишкова потреба щодо позичання коштів обмежувалася сумою, яку, як свідчить попередній досвід, банк зможе отримати на ринку. Звичайно, банкам, що діють на ринках більш довгострокових активів та зобов'язань, потрібні довші строки, ніж банкам, які діють на короткострокових ринках позичкового капіталу і які мають можливість заповнювати розриви у фінансуванні за короткий термін. Однак, навіть для цієї останньої категорії банків може бути доцільним встановлювати строки погашення для нових операцій таким чином, щоб запобігати розривам далі у майбутньому. Більш віддалена часова перспектива може також

дати корисну інформацію, на якій базуватимуться стратегічні рішення у тій мірі, в якій банк може залежати від конкретних ринків.

Принцип 6: Банк має аналізувати ліквідність із використанням різних сценарії “що буде, якщо”.

30. Оцінка того, чи є банк достатньо ліквідним, до великої міри залежить від поведінки грошових потоків за різних умов. Аналіз ліквідності, таким чином, включає розробку різних сценаріїв “що буде, якщо”. За кожним сценарієм, банк має спробувати врахувати будь-які значні позитивні або негативні коливання ліквідності, які можуть відбутися. Цими сценаріями мають враховувати фактори, що є як внутрішніми (специфіка банку), так і зовнішніми (особливості ринку). Хоча ліквідністю, як правило, управляють за “нормальних” обставин, банк має бути готовим управляти ліквідністю за ненормальних умов.

31. У банку буде необхідність визначати строки грошових потоків по кожному типу активів та зобов'язань шляхом оцінки вірогідності поведінки цих грошових потоків за сценарієм, що вивчається. Такі рішення про конкретні строки та розміри грошових потоків є невід'ємною частиною побудови графіка строків погашення за кожним сценарієм. По кожному джерелу фінансування, наприклад, банку необхідно буде визначити, чи буде зобов'язання: (1) повністю погашене у строк його погашення; (2) поступово достроково погашене протягом кількох наступних тижнів; або (3) фактично напевне буде рефінансоване або буде наявним, якщо його використовують. Історичний досвід банку щодо схеми потоків та знання про ринкові закономірності можуть давати підстави для прийняття банком рішень, але аналіз часто відіграє значну роль, особливо, у складних сценаріях. Банк ніколи не матиме досконалої інформації у процесі вибору напрямків дії. І це дає підстави для вибору консервативного підходу, за яким банк визначає більш пізні дати для грошових надходжень та більш ранні дати для відтоку грошових коштів.

32. У зв'язку з цим, строки грошових надходжень та відтоку грошових коштів на графіку строків погашення можуть бути різними у різних сценаріях, і припущення можуть відрізнятися досить суттєво. Наприклад, банк може припустити на основі свого попереднього досвіду, що його здатність контролювати рівень та строки майбутніх грошових потоків від портфеля ліквідних активів під час кризи фінансування у цьому банку погіршиться у незначній мірі у порівнянні із нормальними умовами. Однак, при загальній ринковій кризі ця здатність може значно зменшитися, коли невелика кількість установ бажатиме або зможе здійснювати придбання за грошові кошти менш ліквідних активів. З іншого боку, банк, який має сильну репутацію на ринку, може фактично отримати користь від переорієнтації клієнтів на найвищий рівень якості, коли потенційні вкладники шукатимуть найбезпечніше місце для своїх коштів. Роблячи цю оцінку, банки мають враховувати не тільки свій історичний досвід, а й також досвід інших банків щодо роботи під час кризи ліквідності.

33. Еволюцію характеристик ліквідності банку за одним або декількома сценаріями можна звести у таблицю або представити графічно, акумулюючи різницю очікуваних грошових надходжень та відтоку грошових коштів на декілька моментів часу, а також на кожен день протягом певного періоду. Можна побутувати стилізований графік ліквідності, що дасть змогу порівняти еволюцію акумульованого чистого надлишку або дефіциту коштів за

основними сценаріями, які застосовує банк, з метою отримання поглибленого уявлення про ліквідність банку та перевірки того, наскільки зваженими та реалістичними є припущення для окремого банку. Наприклад, високоякісний банк може виглядати дуже ліквідним за нормальних обставин і залишитися таким при загальній ринковій кризі, маючи проблему неліквідності тільки при кризі у самому банку. Навпаки, слабкіший банк може бути однаково неліквідним при загальній кризі та кризі у самому банку.

Принцип 7: Банк повинен часто переглядати припущення, які використовуються в управлінні ліквідністю, щоб визначити, що вони продовжують бути чинними.

34. Оскільки на майбутню позицію ліквідності банку впливатимуть фактори, які не завжди можна точно спрогнозувати, припущення необхідно часто переглядати для визначення їхньої дійсної чинності, особливо, зважаючи на швидкість змін на банківських ринках. Однак, загальна кількість основних припущень, які необхідно робити, є досить обмеженою. У цьому розділі зроблено спробу перерахувати припущення щодо ліквідності за чотирма широкими категоріями: а) активи, б) зобов'язання, в) позабалансова діяльність та г) інше.

(а) Активи

35. Припущення щодо майбутнього портфеля активів банку включають їхню потенційну ліквідність та використання в якості застави, що може збільшити грошові надходження, обсяги використання активів за програмами сек'юритизації активів, обсяги пролонгації активів, строк погашення яких наступив, та обсяги придбання нових активів. В деяких країнах наглядові органи помітили тенденцію до більш значного покладання на портфель ліквідних активів ("сховище ліквідності") з метою нівелювання більшої невизначеності щодо поведінки держателів зобов'язань.

36. При визначенні рівня потенційних активів банку необхідно дати відповідь на три запитання:

- Яку частку активів, строк погашення яких настав, банк зможе та бажатиме рефінансувати або пролонгувати?
- Який очікуваний обсяг нових заявок на кредити буде *схвалено*?
- Яким є очікуваний обсяг використання зобов'язань про кредитування, котрі банк матиме профінансувати? Ці зобов'язання можуть бути у формі: зобов'язань за комерційними лініями без застережень щодо суттєвих негативних змін (СНЗ), від яких банк за законом не може відмовитися, навіть якщо фінансовий стан позичальника погіршився; зобов'язань за комерційними лініями із застереженнями щодо СНЗ, котрими деякі клієнти можуть скористатися за кризових сценаріїв; та інших комерційних та споживчих кредитних ліній.

При оцінці своїх звичайних потреб у фінансуванні деякі банки використовують історичні закономірності пролонгацій, використання траншів кредитних ліній та заявок на нові кредити; інші банки проводять статистичний аналіз з урахуванням сезонних та інших факторів, котрі, як вважається, визначають попит на кредити (наприклад, на споживчі кредити). Як альтернативний варіант, банк може здійснювати аналітичні господарські

прогнози, або здійснювати оцінку по кожному із своїх великих клієнтів та застосовувати принцип історичних відносин щодо решти.

37. Використання траншів за кредитною лінією та заявки на нові кредити являють собою потенційний канал витоку коштів для банку. Але банк має час у запасі для контролю над цими факторами залежно від поточних умов. Наприклад, за несприятливих умов банк може піти на ризик порушення певних ділових відносин, відмовившись від схвалення заявок на нові кредити, котрі він схвалив би за нормальних умов, або він може відмовитися від виконання кредитних зобов'язань, які не є юридично обов'язковими для виконання.

38. Зростання вторинних ринків різних класів активів розширило можливості банку щодо продажу або сек'юритизації більшої кількості активів із більшою швидкістю. За нормальних обставин ці активи можуть бути швидко і легко конвертовані у грошові кошти із досить низькими витратами, і багато банків включають такі активи у свій аналіз наявних джерел коштів. Однак, надмірне покладання на сек'юритизацію та продаж активів, таких як кредити, як на засіб забезпечення ліквідності викликає занепокоєння щодо дійсної здатності банку співвідносити грошові надходження від продажу активів із потребами у фінансуванні. Нестабільність на ринках протягом останнього часу продемонструвала, що продаж або сек'юритизація активів може не бути надійним джерелом коштів для цілей ліквідності.

39. При визначенні ліквідності активів їх можна розділити на чотири категорії за ступенем їхньої відносної ліквідності:

- найбільш ліквідна категорія включає компоненти, такі як грошові кошти та державні цінні папери, котрі можуть бути використані як застава в звичайних операціях центральних банків на відкритому ринку; ці активи можна використати або для отримання ліквідів від центрального банку, або продати, або укласти угоду про їх покупку з подальшим викупом, або іншим чином використати як заставу на ринку;
- друга категорія – це інші ліквідні цінні папери, наприклад, акції, а також міжбанківські кредити, котрі можуть бути реалізовані, але котрі можуть втратити ліквідність за несприятливих умов;
- менш ліквідна категорія включає кредитний портфель банку, що може бути реалізований. Завданням у цьому випадку є розробка припущень щодо обґрунтованого графіка реалізації активів банку. Деякі активи, будучи ліквідними, можна розглядати як такі, що не можуть бути продані у межах часового інтервалу аналізу ліквідності;
- найменш ліквідна категорія включає фактично неліквідні активи, такі як кредити, які не можна відразу продати, банківські приміщення та інвестиції у дочірні підприємства, а також, можливо, серйозно проблемні кредити;
- активи, заставлені третім сторонам, виключаються із кожної категорії.

40. Ідея, що лежить в основі процесу класифікації, полягає в тому, що різні банки можуть включити той самий актив до різних категорій на графіку строків погашення через відмінності у їхньому внутрішньому управлінні активами та пасивами. Наприклад, кредит, класифікований одним банком як помірно ліквідний актив – що може бути проданий лише в кінці часового інтервалу аналізу ліквідності – може вважатися таким, що

може бути швидко та напевно ліквідований у банку, що діє на ринку, де кредити часто переводяться, що, як правило, включає застереження щодо продажу кредитів до усієї кредитної документації, і що створив мережу клієнтів, з якими він уклав угоди про покупку кредитів.

41. При класифікації активів банк також має вирішити, як різні сценарії впливатимуть на ліквідність того чи іншого активу. Деякі активи, котрі є високо ліквідними за нормальних господарських умов, можуть бути менш ліквідними за несприятливих умов. Ця асиметрія ліквідності є всезростаючою проблемою, оскільки ринки інструментів із більш високим кредитним ризиком та структурованих фінансових операцій розширюються. Отже, банк може віднести той чи інший актив до різних категорій залежно від того сценарію, який він прогнозує.

б) Зобов'язання

42. Аналіз пасивної сторони балансу щодо джерел фінансування вимагає від банку розуміння характеристик його постачальників коштів та інструментів фінансування. Для оцінки грошових потоків, що впливають із зобов'язань банку, банк спочатку вивчає поведінку своїх зобов'язань за нормальних господарських умов. Сюди включається встановлення:

- нормального рівня рефінансування депозитів та інших зобов'язань;
- фактичного строку погашення депозитів із недоговірними строками погашення, таких як депозити до запитання та багато типів ощадних рахунків;
- нормального приросту нових депозитних рахунків.

43. Як і при оцінці рефінансувань та нових заявок на кредити, банк може застосовувати декілька можливих методик для встановлення дійсних строків погашення своїх зобов'язань, таких як використання історичних схем поведінки вкладників. Щодо депозитів до запитання, як фізичних осіб, так і господарських суб'єктів, багато банків проводять статистичний аналіз, що враховує сезонні фактори, чутливість до зміни процентної ставки та інші макроекономічні фактори. Щодо деяких великих вкладників, банк може проводити оцінку по кожному клієнту з точки зору вірогідності рефінансування. Складність здійснення таких оцінок поведінки зобов'язань збільшилася із ростом конкуренції для депозитів з боку альтернативних інвестицій.

44. При вивченні грошових потоків, що впливають із зобов'язань банку за ненормальних обставин (проблеми у конкретному банку або загально-ринкові проблеми), банк має розглянути чотири основних питання:

- які джерела фінансування, вірогідно, залишаться у банка за будь-яких обставин, і чи можна їх розширити?
- які джерела фінансування, як можна очікувати, будуть поступово вилучатися при виникненні проблем і з якою швидкістю? Чи встановлення ціни за депозити є засобом контролю над швидкістю вилучення?
- які зобов'язання, строк погашення яких настає, або зобов'язання із недоговірними строками погашення, як можна очікувати, будуть вилучені негайно при перших ознаках проблем? Чи існують зобов'язання із правами дострокового вилучення, якими, вірогідно, скористаються?

- чи є у банку резервні джерела, якими він може скористатися і за яких обставин?

45. Перші дві категорії представляють зміни у грошових потоках, що мають схильність до зменшення відтоку грошових коштів, спрогнозованого безпосередньо на основі договірних строків погашення. На додаток до вищезазначених зобов'язань, капітал банку та його строкові зобов'язання, строк погашення яких не настає в межах періоду аналізу ліквідності, забезпечують резервну ліквідність. Довгострокові зобов'язання є особливо важливою формою резервної ліквідності.

46. Зобов'язання, що складають першу категорію, можуть вважатися такими, що залишаться у банку навіть за найгіршого сценарію. Деякі основні депозити, як правило, залишаються у банку, тому що у деяких країнах вкладники – фізичні особи та дрібні господарські одиниці можуть бути захищені “сіткою безпеки” державного сектора від втрат, або тому що витрати на змину банку, особливо, для деяких бізнес-послуг, таких як грошовий рахунок, на якому здійснюють чекові та інші грошові платежі, можуть бути надмірно високими з точки зору короткострокової перспективи.

47. Друга категорія - зобов'язання, що, вірогідно, залишаться у банку протягом періодів незначних труднощів і будуть вилучатися повільно протягом кризи, може включати такі зобов'язання, як основні депозити, що ще не включені до першої категорії. На додаток до основних депозитів, в деяких країнах певний обсяг окремих типів міжбанківського фінансування може залишитися у банку протягом таких періодів. Власний досвід банку у рефінансуванні зобов'язань, а також досвід інших установ з проблемами, повинен допомогти у розробці графіка цих грошових потоків.

48. Третя категорія включає решту зобов'язань, строк погашення яких настає, у тому числі деякі зобов'язання без договірних строків погашення, такі як гуртові депозити (депозити юридичних осіб). За кожним сценарієм цей підхід передбачає консервативну позицію, і припускається, що ці залишкові зобов'язання погашаються у найбільш ранній із можливих строків погашення, особливо, у кризових сценаріях, оскільки такі грошові кошти можуть бути переведені у державні цінні папери та інші безпечні фінансові інструменти. Такі фактори як диверсифікація та встановлення відносин вважаються особливо важливими в оцінці ступеня вилучення зобов'язань та здатності банку замінити кошти. Однак, коли існують ринкові проблеми, деякі високоякісні установи можуть зіткнутися із ситуацією, коли вони отримують більші ніж звичайно надходження гуртових депозитів, навіть коли фінансові надходження скорочуються для інших учасників ринку. Але банки повинні обережно користуватися цим джерелом як джерелом фінансування, оскільки клієнти можуть із однаковим ступенем вірогідності вирішити тримати грошові кошти у себе або перевести свої активи за межі банківської системи країни.

49. Деякі банки, наприклад, менші банки на регіональних ринках, можуть також мати кредитні лінії, якими вони можуть користуватися для компенсування відтоку грошових коштів. Хоча такі види діяльності є дещо мало поширеними серед великих банків, можливе використання таких ліній можна враховувати у припущеннях банку щодо зобов'язань. Якщо на такі джерела фінансування поширюються застереження про суттєві негативні зміни, у такому разі вони можуть бути малокорисними, особливо, при кризі у самому банку.

в) Позабалансові операції

50. Банк має також вивчити потенціал значних грошових надходжень від своїх позабалансових операцій (крім кредитних зобов'язань, що вже розглянуті). Умовний характер більшості позабалансових інструментів посилює складність управління позабалансовими грошовими потоками. Зокрема, у кризових ситуаціях позабалансові зобов'язання можуть бути значним фактором зниження ліквідності.

51. Умовні зобов'язання, такі як акредитиви та фінансові гарантії, являють собою потенційно значний шлях відтоку коштів для банку, але, як правило, не залежать від стану банку. Банк може бути здатним забезпечити “нормальний” рівень відтоку коштів за звичайних умов і потім спрогнозувати обсяг збільшення цих потоків протягом кризових періодів. Однак, загальна ринкова криза може викликати значне збільшення випадків скористання акредитивами через зростання кількості дефолтів та банкрутств на ринку.

52. Іншими потенційними джерелами відтоку грошових коштів є операції “своп”, письмові позабіржові опціони, інші відсоткові та форвардні валютно-курсові угоди, вимоги гарантованого внеску, а також угоди із застереженнями про дострокове розірвання. Оскільки позабіржові деривативні та валютні продукти є угодами між принципалами, контрагентами, напевне, будуть чутливими до кредитного рейтингу банку і можуть зажадати забезпечення у разі погіршення кредитного рейтингу або кредитоспроможності банку.

г) Інші припущення

53. При розгляді лише інструментів можуть ігноруватися деякі фактори, котрі можуть значно вплинути на грошові потоки банку. Крім потреб ліквідності, що впливають із їхньої власної господарської діяльності, банкам також потрібні кошти для забезпечення інших операцій. Наприклад, багато банків надають кореспондентські банківські послуги для іноземних банків або надають доступ до платіжних систем невеликим банкам-резидентам та іншим фінансовим установам. Якщо банки надають послуги взаємних розрахунків банкам-кореспондентам, особливо, для торгової діяльності, обсяг їхнього платіжного обороту часто може бути достатньо великим, щоб впливати на загальну позицію ліквідності банку. Банки повинні звертатися до цих клієнтів із проханням спрогнозувати їхній платіжний оборот для того, щоб банк міг планувати свої сукупні потреби ліквідності, хоча елемент непередбачуваності все ж залишиться. У разі платіжних надходжень, кореспонденту важливо, щоб відправник здійснив платіж, як очіувалося. Якщо ці плани змінюються, інформація про це може надаватися банкові із затримкою. У разі вихідних платежів банк до деякої міри може мати контроль над процесом планування здійснення платежів протягом дня, хоча певні платежі можуть здійснюватися до встановлених строків у межах дня. Банк залишатиметься вразливим щодо скасування або затримки платежу його клієнтом або несподіваних потреб здійснити платіж.

54. У платіжних системах валових розрахунків у режимі реального часу несподівані коливання у платіжних моделях клієнтів можуть змушувати банки брати додаткові добові позики з метою здійснення платежів. Більшість центральних банків готові надавати добові ліквіди для цього, однак багато з них ставлять вимогу, за якою банки мають надавати високоякісну заставу. Відповідно, у банків цих країн може бути потреба тримати портфель цінних паперів, котрі у разі необхідності можуть бути предметом застави або угод “репо” із центральним банком.

55. Коли клієнти не можуть точно прогнозувати свої позиції у кінці дня, банки можуть стикатися із неочікуваними позиціями на своєму розрахунковому рахунку у центральному банку у пізні години дня. Тому, у них може бути потреба залучати або розміщати кошти на ринку на добу або, як альтернативний варіант, використовувати добові кредитні лінії, надані центральним банком. Знову ж таки, якщо у банку є необхідність залучити кошти у центрального банку, напевно, це потребуватиме надання застави.

56. Крім того, чисті накладні витрати, такі як оренда, заробітна плата та податкові платежі, хоча вони, як правило, і не є достатньо великими, щоб їх розглядати при аналізі ліквідності банку, також можуть у деяких випадках бути джерелами відтоку коштів.

В. Управління доступністю ринку

Принцип 8: Кожний банк має періодично переглядати свою діяльність щодо встановлення та підтримання відносин із держателями зобов'язань, підтримання диверсифікованості зобов'язань та прагнути забезпечувати свою здатність продавати активи.

57. Критичним компонентом управління ліквідністю є оцінка доступності ринку та розуміння різних варіантів фінансування. Висловлюючись просто, банку необхідно розуміти, яку суму фінансування він може розраховувати отримати на ринку, як за нормальних, так і за несприятливих обставин.

58. Вище керівництво повинно забезпечувати здійснення активного управління доступністю ринку відповідним персоналом банку. Можуть існувати відносини із торговими контрагентами, банками-кореспондентами, корпоративними клієнтами та платіжними системами. Налагодження сильних відносин із ключовими постачальниками фінансування може забезпечити “лінію захисту” у разі проблем із ліквідністю і скласти невід’ємну частину управління ліквідністю банку. Частота контактів та частота використання того чи іншого джерела фінансування є двома можливими показниками міцності фінансових відносин.

59. Концентрації джерел фінансування збільшують ризик ліквідності. Отже, для забезпечення адекватної диверсифікації активів банку необхідно вивчати рівень залежності від конкретних джерел фінансування, як на індивідуальному рівні, так і по типу інструментів, характеру постачальника коштів та географічному ринку. При цьому банк має прагнути зрозуміти та оцінити використання внутрібанківського фінансування для своїх окремих бізнес-офісів. Казначейство або інші структури банку мають відповідати за моніторинг різних варіантів фінансування та поточних тенденцій щодо таких варіантів. В усіх банках вище керівництво має постійно бути проінформованим про склад, характеристики та диверсифікацію своїх джерел фінансування. .

60. Розвиток ринків для продажу активів або аналіз операцій, за якими банк може брати позики під активи, є одним із елементів управління доступністю ринку. Включення застережень про продаж кредитів до кредитної документації та частота використання певних ринків продажу активів є двома можливими показниками здатності банку здійснювати продаж активів за несприятливих сценаріїв.

Г. Антикризове планування

Принцип 9: Банк повинен мати антикризові плани, що передбачають стратегію подолання кризи ліквідності та включають процедури компенсації дефіциту грошових потоків у надзвичайних ситуаціях.

61. Здатність банку вчасно долати тимчасові та триваліші труднощі із фінансуванням деяких або всіх видів своєї діяльності із обґрунтованим рівнем витрат може залежати від адекватності його офіційних антикризових планів. Оскільки банки все менше покладаються на основні депозити у якості стабільного джерела фінансування і все більше покладаються на другорядні джерела фінансування, необхідність розробки антикризових планів стає ще більш критичною. Ефективні антикризові плани мають давати відповідь на два основні питання:

- Чи є у керівництва стратегія подолання кризи?
- Чи є у керівництва процедури оцінки коштів у надзвичайній ситуації?

Вище керівництво має підходити до вирішення цих питань реалістично з метою визначення того, як банку забезпечувати стабільність за ненормальних несприятливих обставин. При цьому керівництво має визначити та розуміти типи подій, що можуть створити необхідність розробки антикризових планів щодо ліквідності.

(a) Стратегія

62. Антикризовий план для подолання проблем із ліквідністю повинен складатися із декількох компонентів. Найбільш важливими є ті, що передбачають управлінську координацію. В антикризовому плані повинні описуватися процедури забезпечення вчасності та безперервності інформаційних потоків і надання вищому керівництву точної інформації для прийняття швидких рішень. Необхідно чітко розподілити обов'язки, щоб усі співробітники розуміли, що вони зобов'язані робити у проблемній ситуації.

63. Ще одним важливим елементом плану має бути стратегія вчинення певних дій з метою зміни поведінки активів та зобов'язань. Існує можливість робити припущення щодо того, як той чи інший актив або зобов'язання буде себе поводити за певних умов (про що говориться вище), і банк може мати змогу змінювати ці характеристики. Наприклад, банк може прийти до висновку, що він матиме дефіцит ліквідності під час кризи, на основі припущень щодо майбутніх грошових надходжень від ліквідних активів та щодо відтоку грошових коштів у зв'язку з достроковим вилученням депозитів. Однак, під час такої кризи у банка може бути змога проводити більш агресивний маркетинг активів або продавати активи, що, як правило, не продалися б за нормальних умов, і таким чином збільшити свої грошові надходження.

64. Іншими компонентами антикризового плану є збереження клієнтських відносин із держателями зобов'язань, позичальниками, а також торговими та позабалансовими контрагентами. У разі зростання інтенсивності проблем банки мають вирішувати, яких активів позбавлятися. Як правило, банки переглядають усю активну сторону балансу і вибирають активи, що є найменш згубними для ділових відносин та публічної репутації банку (наприклад, державні цінні папери). При цьому відносини із держателями зобов'язань стають більш важливими за несприятливих умов. Якщо стратегією банку передбачено, що менеджери зобов'язань повинні підтримувати міцні постійні зв'язки із контрагентами та великими держателями зобов'язань протягом періодів відносного

спокою, банк, напевне, буде у кращому положенні щодо забезпечення джерел коштів за ненормальних обставин.

б) Резервна ліквідність

65. Антикризові плани також повинні включати процедури компенсування дефіциту грошових потоків у несприятливих ситуаціях. Банки мають у розпорядженні декілька джерел таких коштів, включаючи раніше невикористані кредитні лінії. Залежно від серйозності проблем ліквідності, банк може вирішити – або може бути змушеним – скористатися одним або більше із цих джерел. У плані необхідно якомога чіткіше визначити суму коштів, яку банк може отримати із цих джерел, і за яких сценаріїв банк може скористатися ними. Банки мають бути обережними і не повинні надмірно покладатися на резервні лінії. Необхідно розуміти різні умови, такі як строки попередження, що можуть впливати на здатність банку отримувати швидкий доступ до таких ліній. До того ж, банки повинні мати антикризові плани для часів, коли їхні резервні лінії стають недоступними.

66. Банки повинні розглядати, за яких обставин і для яких цілей їм необхідно отримувати платні зобов'язальні лінії фінансування, які будуть доступними за ненормальних обставин, якщо незобов'язальні лінії стануть недоступними.

в) Програми сек'юритизації активів

67. Наявність застережень щодо права регресу при продажу активів, надання ліній ліквідів для програм сек'юритизації та умов дострокового погашення для певних операцій із сек'юритизації активів можуть бути пов'язані із значним ризиком ліквідності для установ, що здійснюють цю кредитну діяльність на вторинному ринку. Установи повинні піклуватися про те, щоб їхні антикризові плани щодо ліквідності повністю враховували потенційний ризик, пов'язаний із їхньою кредитною діяльністю на вторинному ринку. При емісії нових забезпечених активами цінних паперів, банківська організація-емітент має визначити потенційний вплив на її ліквідність на початку кожної операції та протягом періоду до строку погашення цінних паперів з метою кращого визначення своїх майбутніх потреб у фінансуванні.

68. Антикризові плани установи повинні враховувати потребу отримання заміщувального фінансування та передбачати можливі альтернативні джерела фінансування на випадок дострокового погашення забезпечених активами цінних паперів в обігу. Слід визнати, що дострокове погашення забезпечених активами цінних паперів банківської організації може перешкоджати її здатності фінансувати себе – завдяки повторній емісії або іншим запозиченням – оскільки репутація установи серед інвесторів та кредиторів може бути підірваною.

III. Управління валютною ліквідністю

69. Після проблем із валютами на багатьох ринках у дев'яності роки тепер ясно, що для банків із міжнародною присутністю управління активами та зобов'язаннями в валютах різних країн є ускладнюючим фактором для управління ліквідністю із двох причин. По-перше, банки є часто менш добре відомими держателям зобов'язань на ринках іноземних

валют. Тому, у разі ринкових проблем, особливо, якщо вони стосуються операційного середовища банку усередині країни, ці держателі зобов'язань можуть бути не в змозі відрізнити чутки від фактів так швидко, як це можуть зробити валютні клієнти-резиденти. По-друге, у разі потрясінь банк може не завжди бути у змозі мобілізувати ліквіди усередині країни та здійснити необхідні валютні операції за достатньо короткий час, щоб задовольнити потреби щодо фінансування в іноземних валютах. Ці питання є особливо важливими для банків із позиціями у валютах, по яких валютний ринок не є високоліквідним за будь-яких умов.

Принцип 10: Кожен банк повинен мати систему вимірювання, моніторингу та контролю своїх позицій ліквідності в основних валютах, з якими він активно працює. На додаток до вимірювання своїх загальних потреб у ліквідах в іноземних валютах та прийнятної відкритої валютної позиції, банк також повинен провести окремий аналіз своєї стратегії для кожної валюти окремо.

70. Здійснюючи валютний дилінг, банк наражається на ризик того, що несподівана зміна валютних курсів або ліквідності ринку, або ці дві події відразу, можуть різко розширити відкриті валютні позиції. Ці коливання ринкових настроїв можуть бути результатом або факторів усередині країни, або ефекту поширення негативних тенденцій з інших країн. У будь-якому разі банк може виявити, що розмір розриву валютного фінансування збільшився. До того ж, якість валютних активів може погіршитися, особливо, якщо позичальники не здійснили адекватного хеджування валютного ризику. Азійська криза кінця 90-х років продемонструвала важливість ретельного управління банками своєї валютної ліквідності на щоденній основі.

71. Конкретні питання для вирішення у процесі управління валютною ліквідністю залежатимуть від характеру бізнесу банку. Для деяких банків використання валютних депозитів та короткострокових кредитних ліній для фінансування активів в національній валюті буде найбільш вразливою ділянкою, у той час як для інших такою ділянкою може бути фінансування активів в іноземних валютах національною валютою. Як і управління загальним ризиком ліквідності, валютна ліквідність має аналізуватися за різними сценаріями, включаючи кризові умови.

А. Фінансування активів у національній валюті іноземною валютою

72. Коли іноземна валюта використовується для фінансування частини активів в національній валюті, банкам необхідно проаналізувати ринкові умови, що можуть вплинути на доступність іноземної валюти, і зрозуміти, що валютні вкладники та кредитори можуть намагатися вилучити свої кошти швидше за контрагентів-резидентів. Банки також повинні оцінювати свій доступ до альтернативних джерел фінансування для погашення валютних зобов'язань.

73. Якщо банк припускає, що депозити в національній валюті можна перевести в іноземну валюту для погашення валютних зобов'язань, йому слід розглянути різні сценарії стосовно валютних ринків. Банки мають враховувати, що можуть існувати труднощі при оцінці певних ринків, і що валютним ринкам може бракувати ліквідності і/або валютний курс може різко впасти. У цьому контексті банки, що мають значну суму фінансування у вигляді валютних кредитних ліній, гуртових депозитів або роздрібних депозитів, яке вони використовують для фінансування активів в національній валюті, є вразливими до

коливань обмінного курсу національної валюти, які можуть розширити існуючі відкриті валютні позиції.

74. При загальній ринковій кризі наплив вимог щодо валюти може спричинити наплив вимог щодо депозитів, якщо мають місце побоювання, що девальвація погіршить платоспроможність банків з урахуванням їхніх відкритих валютних позицій та відкритих валютних позицій їхніх клієнтів. До того ж, якщо процентні ставки різко підіймаються з метою захисту обмінного курсу, клієнти банків можуть зіткнутися з проблемами грошових потоків, що може негативно вплинути на поверненість активів в національній валюті, тим самим далі погіршуючи власну позицію ліквідності банківського сектора. Витрати банків на фінансування в національній валюті також збільшаться в результаті зростання процентних ставок.

Б. Фінансування активів в іноземній валюті

75. Здійснюючи кредитування в іноземній валюті, банки повинні ретельно розглянути різні ризики. Керівництво банків повинно здійснити ретельну та консервативну оцінку потенційної доступності валютних ринків та потенційної конвертованості валют, в яких банк здійснює свою діяльність, за різними сценаріями, за яких у них може виникнути необхідність перейти від фінансування в одній валюті до іншої. Банкам далі слід розглянути низку можливих сценаріїв обмінних курсів, навіть для валют, курси яких штучно підтримуються або є фіксованими. У багатьох випадках простою але ефективною стратегією вирішення цих питань є підтримання банком суми активів в певній іноземній валюті на рівні суми його зобов'язань у цій валюті.

76. Банки-резиденти, що кредитують в іноземній валюті позичальників-резидентів, є вразливими у багатьох відношеннях, як це продемонструвала південно-східно-азійська криза. У разі раптової девальвації позичальники-резиденти можуть бути не в змозі обслуговувати або погасити свої валютні позики, створюючи проблеми із грошовими потоками для банка-кредитора. Банки мають ретельно слідкувати за обсягом валютних зобов'язань позичальників, закономірностями їх погашення позичальниками, а також за ступенем доступності для позичальників валютних надходжень для обслуговування їхніх позик.

77. Банки-нерезиденти, що кредитують на конкретному ринку у місцевій валюті, також мають враховувати те, як на них можуть вплинути конкретні несприятливі умови. У разі проблем на конкретному ринку, або на внутрішньому ринку країни банка-нерезидента, місцеві депозити можуть не відновлюватися. У цій ситуації банк може вибрати стратегію, за якою він використовуватиме місцеві валютні джерела фінансування та конвертуватиме їх або обмінюватиме на місцеву валюту, щоб розраховуватися із вкладниками на цьому ринку при виникненні такої необхідності. Банкам необхідно визначити обсяг коштів, який вони зможуть обміняти на місцеву валюту у разі виникнення кризи на місцевому ринку.

78. Банк може вирішити, що певні валюти складають достатньо велику частину його потреб у ліквідності, щоб створювати окремий резерв ліквідності по них. У цьому випадку або головний офіс або регіональний скарбник розробляє антикризову стратегію по кожній валюті та проводить переговори про отримання резервних кредитних ліній у цих валютах для підтримання ліквідності. Знову ж таки, банку необхідно здійснити оцінку наявності цих резервних ліній за несприятливих умов.

Принцип 11: Базуючись на результатах аналізу, проведеного відповідно до Принципу 10, банк повинен, якщо це прийнятно, встановити та регулярно переглядати граничні значення розміру невідповідності своїх грошових потоків (відкритої валютної позиції) на певний період часу у майбутньому для всіх іноземних валют разом та для кожної значної окремої валюти, з якими він працює.

79. Банки мають аналізувати потенційний вплив різних кризових сценаріїв на свою позицію ліквідності у розрізі валют. Це особливо важливо для позицій у валютах, що не є високоліквідними. Але слід мати на увазі, що за кризових умов навіть очевидно стабільні та ліквідні валюти можуть не бути легко конвертованими з метою повернення валютних депозитів. Банкам необхідно зробити висновок щодо того, на які валюти мають поширюватися індивідуальні ліміти, та регулярно переглядати цей підхід. У цьому процесі допомогу можуть надати наглядові органи.

80. Як правило, банк має менші невідповідності по валютній ліквідності, ніж невідповідності, допустимі для національної валюти. Розмір валютних невідповідностей має враховувати здатність банку залучати кошти на валютних ринках та потенційний обсяг резервних валютних кредитних ліній, доступних на внутрішньому ринку.

IV. Внутрішній контроль управління ризиком ліквідності

Принцип 12: Кожен банк повинен мати адекватну систему внутрішнього контролю над процесом управління ризиком ліквідності. Фундаментальний компонент внутрішньої системи контролю включає регулярні незалежні перевірки та оцінки ефективності системи та, якщо необхідно, забезпечення відповідних переглядів або поліпшень для здійснення внутрішнього контролю. Результати таких перевірок мають надаватися наглядовим органам.

81. Банки повинні мати адекватний внутрішній контроль для забезпечення ефективності процесу управління ризиками. Внутрішній контроль має бути невід'ємною частиною загальної системи внутрішнього контролю банку. Він має сприяти ефективній та результативній діяльності, достовірній фінансовій та регулятивній звітності, а також дотриманню відповідних законів, нормативно-правових актів та внутрішніх положень. Ефективна система внутрішнього контролю щодо ризику ліквідності включає:

- Сильне контрольне середовище;
- Адекватний процес визначення та оцінки ризику ліквідності;
- Запровадження контрольних положень та процедур;
- Адекватні інформаційні системи; та
- Постійна перевірка дотримання запроваджених положень та процедур.

82. Відносно контрольних положень та процедур, необхідно звертати увагу на відповідні процеси надання дозволу, ліміти, перевірки та інші механізми, призначені для забезпечення обґрунтованої впевненості в тому, що цілі установи щодо управління ризиком досягаються. Багато атрибутів ефективного процесу управління ризиками, включаючи вимірювання ризиків, моніторингові та контрольні функції, є ключовими аспектами ефективної системи внутрішнього контролю. Банки повинні забезпечувати, щоб усі аспекти системи внутрішнього контролю були ефективними, включаючи ті аспекти, які безпосередньо не є частиною процесу управління ризиками.

83. Крім того, важливим елементом системи внутрішнього контролю банку над процесом управління ризиком ліквідності є регулярна оцінка та перевірка. Це включає забезпечення того, щоб персонал дотримувався встановлених положень та процедур, а також забезпечення того, щоб запроваджені процедури фактично досягали поставлених цілей. Такі перевірки та оцінки також повинні враховувати будь-які значні зміни, що можуть вплинути на ефективність контролю. Керівництво має забезпечувати, щоб усі такі перевірки та оцінки проводилися регулярно особами, що не пов'язані із ділянкою, яка перевіряється. Коли існують підстави для перегляду або удосконалення внутрішнього контролю, має бути механізм забезпечення того, щоб такі зміни впроваджувалися вчасно.

84. Незважаючи на те, що процедури встановлення лімітів та забезпечення їх дотримання у діяльності можуть бути у різних банках різними, необхідно проводити періодичні перевірки для визначення того, чи дотримується організація своїх положень та процедур щодо ризику ліквідності. На позиції, що перевищують встановлені ліміти, відповідні керівники мають негайно звертати увагу та нормалізувати їх відповідно до процесу, описаного у затверджених положеннях. Періодичні перевірки процесу управління ліквідністю також мають враховувати будь-які значні зміни у характері інструментів, що придбаваються, лімітах та внутрішньому контролі, які відбулися з часу останньої перевірки.

85. Служба внутрішнього аудиту також має періодично перевіряти процес управління ліквідністю з метою визначення будь-яких слабких сторін або проблем. У свою чергу, керівництво повинно усувати їх вчасно та ефективно.

V. Роль публічного розкриття інформації для покращення ліквідності

Принцип 13: Кожен банк повинен мати механізм забезпечення того, щоб був відповідний рівень розкриття інформації про банк для того, щоб управляти тим, як сприймається організація та її ефективність широким загалом.

86. Публічне розкриття є важливим елементом управління ліквідністю. Досвід показує, що, коли є більш-менш постійний потік інформації про банк, легше управляти його ринковим сприйняттям у кризові періоди. Банки мають обов'язково надавати достатню кількість інформації на постійній основі широкому загалу і, зокрема, основним кредиторам та контрагентам.

87. У процесі антикризового планування банки повинні вирішити, як вони співпрацюватимуть із пресою та електронними засобами масової інформації, якщо розповсюдиться негативна інформація про банк. Добре продумане управління зв'язками із громадськістю може допомогти банку протидіяти чуткам, результатом яких може стати

значне вилучення коштів роздрібними вкладниками та інституційними інвесторами. Наприклад, якщо суттєва негативна інформація про банк стає загальновідомою, банк має бути готовим негайно оголосити, які виправні дії вживаються. Це допоможе вгамувати побоювання учасників ринку та продемонструє, що керівництво найвищого рівня звертає увагу на існуючі проблеми.

V. Роль наглядових органів

Принцип 14: Наглядові органи повинні проводити незалежну оцінку банківських стратегій, положень, процедур та принципів, що стосуються управління ліквідністю. Наглядові органи повинні вимагати, щоб банк мав ефективну систему для вимірювання, моніторингу та контролю ризику ліквідності. Наглядові органи повинні отримувати від кожного банку достатню та своєчасну інформацію для оцінки рівня ризику ліквідності та мають забезпечити, щоб банк мав відповідні плани виходу з кризи при зниженні ліквідності.

88. Наглядовий орган має перевіряти, чи відображено у внутрішніх процесах управління ризиками банку принципи 1-13, викладені у цьому документі, і чи виконуються ці принципи на практиці. При проведенні незалежної оцінки стратегій, положень, процедур та принципів банку наглядові органи мають перевіряти ефективність управління банком своїми чистими потребами у фінансуванні за альтернативних сценаріїв. Визнаючи, що правління та вище керівництво несуть найбільшу відповідальність за процес ефективного управління ризиком ліквідності, наглядові органи мають визначати, чи активно задіяні ці групи у процесі управління ліквідністю, і чи отримують вони своєчасну та достатньо деталізовану інформацію для розуміння та оцінки ризику ліквідності банку.

89. Наглядові органи також мають оцінювати ефективність банківського процесу вимірювання та моніторингу ризику ліквідності шляхом перевірки методики та базових припущень для оцінки майбутніх чистих потреб у фінансуванні. У цьому відношенні, наглядові органи мають розглянути обґрунтованість різних сценаріїв “що буде, якщо”. Наглядові органи мають переконатися у тому, що вище керівництво переглядає ключові припущення для забезпечення їхньої постійної чинності з точки зору існуючих та потенційних змінюваних ринкових умов. Наглядові органи можуть вважати за корисне запровадити стандарти для управління ризиком ліквідності. Як правило, вони включають нормативні вимоги щодо певних лімітів та коефіцієнтів. Наглядові органи можуть також вважати за корисне встановлювати методичні вказівки, наприклад, щодо визначення ліквідних активів та поводження із невикористаними кредитними зобов’язаннями та іншими позабалансовими зобов’язаннями. Лише дійсно ліквідні активи можуть вважатися такими при розрахунку невідповідностей або коефіцієнтів щодо ліквідності.

90. Наглядові органи можуть контролювати, щоб ці нормативні методичні вказівки виконувалися щоденно. З цією метою може використовуватися стандартизована схема нормативного звітування. Додатково можуть використовуватися звіти керівництва. Ці звіти можуть розкривати не лише дотримання банком короткотермінових лімітів, а й також надавати наглядовим органам достатньо інформації для моніторингу ліквідності банків у більш довгостроковій перспективі.

91. Якщо обсяг операцій банку з іноземними валютами є суттєвим, або якщо існують проблеми із тією чи іншою валютою, наглядові органи мають розглянути питання

встановлення вимоги, за якою банки звітують про свої позиції ліквідності по окремих валютах та про сукупний обсяг зобов'язань по іноземних валютах. Відповідно до G22 від жовтня 1998 року “Звіт робочої групи по зміцненню фінансових систем” рекомендується, щоб наглядові органи, даючи вказівки окремим банкам щодо прийнятності відкритих валютних позицій, враховували, які наслідки вони матимуть для сукупної відкритої валютної позиції банківської системи. Наглядові органи мають враховувати обсяг цієї сукупної відкритої позиції відносно спроможності центрального банку забезпечувати валюту. Звітом рекомендується, щоб в економіках, які потенційно є схильними до значної нестабільності, політикою наглядового органу передбачалося, щоб сукупна відкрита валютна позиція банківської системи країни протягом періоду, наприклад, до шести місяців не перевищувала обсягу валютних резервів плюс кредитних ліній “стенд-бай”, доступних державним органам.

92. Наглядові органи мають розглядати ризик ліквідності банку разом із достатністю його капіталу. Для цього наглядовим органам необхідно отримувати від банку достатню і своєчасну інформацію, на основі якої можна оцінити ризик ліквідності. Залежно від конкретної ситуації, відповідні вказівки наглядового органу банкові із високим ризиком ліквідності можуть містити вимоги щодо підтримання більш високого рівня капіталу та перепозиціонування портфелів активів, або щодо фінансування заходів щодо зниження ризику ліквідності. У межах цього наглядового процесу наглядові органи також можуть розглянути питання встановлення нормативних вимог щодо певних лімітів та коефіцієнтів ліквідності.

93. Істотним аспектом ефективного процесу управління ризиком ліквідності є ефективна система внутрішнього контролю. У цьому відношенні, наглядові органи мають перевіряти процес внутрішнього контролю для забезпечення того, щоб проводилися регулярні незалежні перевірки, і щоб вносилися належні та своєчасні зміни до процедури внутрішнього контролю.

94. Наглядові органи також повинні мати свої власні антикризові плани для усунення проблем із ліквідністю в окремих банках або на ринку в цілому. З метою ефективної реалізації своїх антикризових планів, наглядовим органам необхідно отримувати своєчасну та точну інформацію від банків, що знаходяться у кризовому положенні. Банк має зв'язатися із своїми наглядовими органами (у своїй країні та закордоном) та центральним банком, як тільки йому стане відомо про виникнення проблем із ліквідністю.